

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК 378.011.3 – 051:81'243:004

Оксана Хомишак, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри порівняльної педагогіки та методики викладання іноземних мов
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті окреслено проблему формування основ інформаційної компетентності вчителя іноземної мови як важливої передумови професійно-методичної підготовки філологів. Розроблено програму навчальної дисципліни "Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні іноземної мови у загальноосвітній школі". Охарактеризовано основні знання, уміння та навички вчителя для відбору та здійснення навчально-методичної роботи з іноземними інформаційними освітніми ресурсами, електронними навчальними посібниками, педагогічними програмними засобами, аудіо-, відеоподкастами для формування комунікативної компетентності учнів та комп'ютерним тестуванням для тренування, перевірки і/або контролю навчальних досягнень учнів з іноземної мови.

Ключові слова: інформаційна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерне навчання, іноземна мова, електронний підручник, аудіоподкаст, відеоподкаст, комп'ютерне тестування, загальноосвітня школа.

Літ. 12.

**Oksana Khomyshak, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of Comparative Pedagogy
and Methods of Foreign Languages Teaching Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University**

THE PROBLEM OF FORMATION OF BASIS OF INFORMATION COMPETENCE OF FUTURE TEACHER OF FOREIGN LANGUAGE

The problem of philologists' training for using the information and communication technologies in a secondary school has been analyzed in the article. The actuality of the above mentioned issue has been revealed. A new course dealing with "Methods of information and communication technologies usage in foreign language teaching in a secondary school" has been worked out. Its main aims, principal functions and tasks have been defined.

The main terms and categories have been taken into account. The content of the process of foreign language educational work with the aid of computer in a secondary school was presented. The main knowledge, skills and habits of selecting and teaching on the basis of foreign language educational web-sites, electronic textbooks, computer programs, audio/video podcasts and computer-based tests have been outlined. The aim of a new course introduction is the students' information competence basis formation. As a result, the students should know the modern technical and electronic aids, computer programs, methods and ways of foreign language teaching and testing with the aid of information and communication technologies. Moreover, the students are expected to enrich their theoretical knowledge of foreign language teaching methodology, form personal creative methodological reflection and develop skills of technical work while teaching with the aim of professional competence improvement. Thus, the necessity of foreign language teaching modernization in the secondary educational institute according to new tendencies of information and communication technologies development has been proved.

Keywords: information competence, the information and communication technologies, computer-based teaching, foreign language teaching, e-textbook, audio/video podcast, computer-based testing, secondary school.

Актуальність дослідження. XXI століття – епоха високотехнологічного інформаційного суспільства, що відкриває нові можливості людини для використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які покращують збереження, презентацію та розповсюдження великих об'ємів найрізноманітнішої інформації без будь-якого обмеження у просторі та часі, а також сприяють підвищенню рівня освіченості й культури та самоосвіті.

У зв'язку з цим у системі шкільної іноземної освіти спостерігаються суттєві якісні зміни, оскільки ІКТ слугують новою площиною для розвитку нових форм навчання на основі використання як комп'ютерної мережі, так і техніки.

Ступінь вивченості проблеми. Наукові розвідки вчених (О. Андрєєв [1], П. Андронатій [2], Р. Гуревич [8], М. Кадемія [3], Ю. Жарких [5], Н. Майєр [6], Л. Морська [7], В. Стрельников [9], В. Кухаренко [10] та ін.) демонструють певні

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

теоретико-методичні аспекти застосування ІКТ у навчальному процесі на різних етапах. Актуальність праці зумовлена відсутністю чітко розробленої методичної бази для впровадження ІКТ у процес навчання іноземної мови у середньому навчальному закладі.

Метою нашого дослідження є розкриття змісту формування основ інформаційної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Ретроспективний аналіз свідчить, що у традиційному розумінні процес навчання будувався у межах тріади “вчитель – учень – підручник”. Однак науково-технічна революція ХХ століття додала до цієї взаємодії таку ланку, як технічні засоби навчання (аудіо- та відеомагнітофони, комп’ютер).

В умовах сьогодення розвиток технічних пристроїв відбувається досить стрімко у порівнянні з іншими винаходами людства (наприклад, винахід книги вимірюється тисячоліттям, рахівниці – століттям, комп’ютера – двадцятиліттям, Інтернету – десятиліттям, а сенсорної техніки – п’ятиліттям). Відтак сучасні технічні засоби (мобільні пристрої, портативні комп’ютери, гаджети) складають не тільки невід’ємну частину побутового життя модерної людини, а також забезпечують великі можливості для підвищення її освітнього рівня [12, 78].

У сучасній системі шкільної освіти Computer-Assisted Language Learning (CALL) не є новим напрямом у навчальному процесі, оскільки більшість вчителів використовують комп’ютер у навчанні іноземної мови до певної міри (набір тестового та роздаткового матеріалів, контрольних робіт, тестів тощо). Упродовж останнього десятиліття технічний прогрес забезпечив педагогів ІКТ, які відкривають широкі можливості як для спілкування, так і для навчання. На сьогоднішній день Інтернет – це не тільки транслятор знань для учня, а й вчителя, який вже не є єдиним носієм і власником інформації, що є загальнодоступною. Завданням сучасного педагога залишається адаптація віртуального простору до практичної, освітньої, виховної та розвиваючої цілей процесу навчання іноземної мови задля його модернізації та удосконалення [12, 79].

З огляду на це виникає гостра потреба формування основ інформаційної компетентності студентів як невід’ємного компонента професійно-методичного становлення майбутнього вчителя ІМ з метою успішної реалізації його професійних функцій в умовах ЗОШ. Розв’язання окресленої проблеми вбачаємо у вивченні такої

навчальної дисципліни, як “Методика використання ІКТ у навчанні ІМ у ЗОШ”.

Предметом курсу є формування основ інформаційної компетентності з метою розвитку іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) учнів на уроці іноземної мови; ознайомлення з методикою застосування нових ІКТ та відповідних методів навчання іноземної мови.

Завдання курсу полягають у наступному:

- ознайомити студентів з найбільш сучасними технічними засобами навчання іноземної мови, а також сформувати у них основи практичних вмінь творчо застосувати свої знання на практиці з урахуванням конкретних умов.

- на базі одержаних практичних умінь розвивати у студентів творче мислення, яке допоможе їм у розв’язанні різноманітних методичних задач, що виникають у навчально-виховному процесі з іноземної мови в школі, за допомогою ІКТ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні методичні категорії;
 - сучасні технічні та електронні засоби навчання;
 - програмні продукти для навчання іноземної мови;
 - методи та форми роботи за допомогою ІКТ на уроці іноземної мови;
 - програми-шаблони для тренування, оцінювання та контролю рівня сформованості ІКК.
- Заплановані результати навчання:
- вміння оперувати основними поняттями, пов’язаними з сучасними ІКТ;
 - вміння визначати та обирати раціональні форми роботи на уроці за допомогою ІКТ;
 - вміння використовувати ІКТ у навчанні всіх видів мовленнєвих діяльностей та мовних аспектів;
 - вміння визначати рівень сформованості лінгвістичної та комунікативної компетентностей за допомогою ІКТ;
 - вміння конструювати урок з ІМ за допомогою використання ІКТ на усіх його етапах;
 - вміння виготовляти власні наочні посібники та роздатковий матеріал за допомогою ІКТ
 - вміння проектувати та створювати власні інтерактивні навчальні посібники для проведення уроків;
 - вміння відбирати навчально-методичний матеріал в іншомовних інформаційних освітніх ресурсах, критично аналізувати його та методично коректно використовувати у навчально-виховному процесі.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

підготовки фахівців: Навчальна дисципліна “Методика використання ІКТ у навчанні іноземних мов у ЗОШ” пов’язана з вивченням таких дисциплін, як “Шкільний курс іноземної мови та методика її викладання”, “Педагогіка”, “Педагогічна психологія”, “Вікова психологія”, “Інформатика”.

Зміст дисципліни:

1. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні ІМ у ЗОШ.

2. Методика використання іншомовних інформаційних освітніх ресурсів у навчанні ІМ у ЗОШ.

3. Сучасні технічні засоби навчання ІМ.

4. Методика використання сучасних технічних засобів навчання ІМ у проєктній діяльності.

5. Електронні засоби навчання ІМ.

6. Методика використання електронних засобів навчання ІМ у ЗОШ.

7. Комп’ютерне тестування на уроці ІМ.

8. Методика використання комп’ютерного тестування на уроці ІМ.

Запропонована навчальна дисципліна зорієнтована для підготовки студентів III курсу спеціальності 6.020303 Філологія (іноземна мова і література). У межах розробленої передбачено 8 лабораторних занять, які включають методичні рекомендації для формування професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов на основі застосування ІКТ.

Структура лабораторних занять включає такі компоненти, як глосарій, завдання для творчої самостійної роботи та практичне завдання, алгоритми послідовності дій вчителя у застосуванні ІКТ та список рекомендованої літератури [11, 4].

Зміст запропонованого курсу має на меті екіпірувати студентів-філологів ключовими поняттями сучасної методики застосування ІКТ у викладанні іноземних мов, а також відповідними вміннями та навичками. Отож, основною метою розробленої нами дисципліни є не тільки озброєння студентів теоретичними знаннями та оволодіння сучасними технологіями, а також формування у них творчого методичного мислення, розвиток вмінь здійснювати певну технічну роботу з метою розвитку та удосконалення своєї професійно-методичної компетентності.

З огляду на це майбутній вчитель ІМ повинен вміти аналізувати іншомовні інформаційні освітні ресурси, аудіо/відеоподкасти та програмні педагогічні засоби відповідно до запропонованих критеріїв Т. Капелюшною:

1. Психофізіологічні параметри.

Ергономіка та дизайн: а) чіткість, добре організований, зручність для використання; б) використання відповідних шрифтів та стилів, виділень, заголовків, зручність та логічність; в) естетичність оформлення та кольорова гамма; г) якість; д) педагогічна доцільність; е) відповідність віковим та психологічним особливостям учнів; ф) достатній та різноманітний формат/зміст; г) зв’язок наочних матеріалів та тексту.

2. Мовний аспект:

1. Лексика: а) насиченість та різноманіття; б) відповідність програмі, потребам учня та практичному використанню; в) відповідність стилю; 2. Граматика: а) точність та вірогідність; б) чіткість презентації/пояснення; в) повнота/різноманітність та націленість на комунікацію; г) зосередження на формі/значенні; е) підхід: дедуктивний, індуктивний, диференційований; ф) досягнення автентичності.

3. Соціолінгвістичний аспект:

а) відповідність/доречність; б) сучасність; в) неупередженість; г) залучення до культури.

4. Дидактична цінність:

1. Загальні навички: а) збалансований розвиток пізнавальної діяльності; б) розвиток навичок логічного мислення та послідовності; в) забезпечення наступності в навчанні; г) зв’язок із дійсністю; е) дозованість матеріалу;

2. Рецептивні навички: а) Аудіювання (автентичність, різноманіття мовців, акцентів, комунікативних ситуацій робота над вимовою/інтонацією/наголосом); б) Читання (різноманіття стилів і жанрів, автентичність/практичність, сучасність та актуальність тематики);

3. Продуктивні навички: а) Говоріння (за зразком, присутній ступінь контролю: контрольоване, кероване, вільне, різноманіття комунікативних ситуацій, зворотній зв’язок); б) Письмо (різноманіття завдань / комунікативних ситуацій, орієнтоване на процес / на результат, розвиток творчих навичок, відповідність дидактичного супроводу).

5. Методологічний аспект:

а) відповідність національним особливостям навчання; б) врахування вимог інтернаціоналізації простору мовної освіти; в) чіткість, повнота, різноманіття методів; г) системність і логічність викладу матеріалу та зв’язок; е) використання інноваційних підходів / завдань; ф) зосередженість на учневі / кероване учителем; г) достатність завдань для повторення матеріалу; контроль та оцінка навчальних досягнень, самоконтроль.

6. Наявність додаткових матеріалів:

а) роздатковий матеріал для учнів, мультимедійні ресурси (CD, DVD, Інтернет-

посилання); б) для вчителя, матеріали для тестів та контрольних робіт, інший роздатковий матеріал, наочність: CD, DVD, презентації в Powerpoint, малюнки тощо [4, 134].

На основі аналізу іншомовних інформаційних освітніх ресурсів вчитель ІМ повинен звертати увагу на структуру та зміст ресурсу, а також на об'єм та пропорційність мовного та мовленнєвого матеріалів, типи відповідних вправ для навчання/вивчення ІМ. З цією метою у педагога повинні бути сформовані такі вміння:

1. Інтернет пошук і дослідження. Педагоги повинні знати, як зробити правильний інтернет-пошук, використовуючи пошукові терміни та модифікатори. Ця навичка необхідна для навчання, роботи і життя в цілому. Вони також мають бути спроможні навчити відповідним навичкам пошуку в Інтернеті своїх учнів.

2. Використання додатків для підвищення продуктивності. Педагоги повинні знати, як створювати, редагувати й змінювати документи, створювати презентації та електронні таблиці для підвищення своєї продуктивності та як показати учням їх ефективне застосування. Вчителі також повинні знати, як використовувати цифрові календарі, списки справ і багато іншого, що сприяє ефективному управлінню часом.

3. Отримання технічної допомоги. Вчитель повинен знати, як шукати допомогу в меню програмного забезпечення, як знайти форуми допомоги та методичні вказівки для користувачів.

4. Пошук безкоштовних ресурсів.

5. Соціальні сервіси. Як правильно використовувати соціальні сервіси для навчання і роботи, як захистити себе, питання кібер залякування, спілкування з іншими людьми вашої професії (персональна навчальна мережа). Чимало педагогів використовують соціальні сервіси для свого особистого життя, але недостатньо використовують їх у своїй професійній діяльності.

6. Цифрове громадянство. Етикет соціальних сервісів. Як правильно використовувати Інтернет, написати повідомлення або вести блог.

7. Охорона і безпека. Педагоги повинні знати про антивіруси, спам, фішинг для свого власного захисту.

8. Основи роботи з обладнанням та усунення неполадок. Знати назви різних технологій, як виконати невеликий ремонт, можливі несправності Wi-Fi, мережі, операційної системи і т.ін.

9. Резервне копіювання даних.

10. Пошук програм та програмного забезпечення. Як знайти, оцінити і використати додатки для навчального процесу. Як знайти

якісні, безкоштовні альтернативи платного програмного забезпечення. Разом з тим, мета уроку має бути на першому місці.

11. Авторське право та посилання на джерела. Педагоги повинні використовувати положення про авторське право і знати, як інтегрувати чужу роботу в свої навчальні матеріали [1, 51–53].

Висновки. Результати дослідження окресленого питання дають змогу зробити висновок, що доповнення традиційної моделі навчання іноземної мови за допомогою використання ІКТ є передумовою підвищення якості та ефективності навчального процесу загалом. Основними перевагами такого підходу до побудови та організації іншомовного навчання є швидкість, продуктивність, колективність, індивідуалізація, асинхронність, присутність різноманітних форм роботи (зокрема, інтерактивне навчання) та їх узгодженість, дидактичне забезпечення, наявність системи контролю та самоконтролю тощо. Однак застосування ІКТ є можливим за таких умов: відповідне технічне, навчально-методичне забезпечення середнього навчального закладу, кадрове забезпечення для створення та підтримки роботи, організація доступу до мережі та безпеки роботи в ній, інформаційна готовність, культура та інформаційно-аналітична компетентність вчителя та учнів, а також врахування ергономічного аспекту використання ІКТ у навчанні ІМ у ЗОШ.

Перспективою подальших наукових досліджень залишаються такі проблеми, як визначення поняття “інформаційна компетентність”, пошук шляхів удосконалення матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення середніх навчальних закладів, перепідготовка педагогічних кадрів до застосування сучасних ІКТ в навчальному процесі з ІМ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев О.О., К.Л. Бугайчук, Н.О. Каліненко, О.Г. Колгатін, В.М. Кухаренко, Н.А. Люлькаун, Л.Л. Ляхоцька, Н.Г. Сиротенко, Н.Є Твердохлебова. *Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання / За ред. О.О Андреева, В.М. Кухаренка – ХНАДУ, Харків: “Міськдрук”, 2013. – 212 с.*
2. Андронатій П.І., Котляк В.В. *Комп'ютерні технології в освітніх вимірюваннях: Навчально-методичний посібник.* – Кіровоград: Лисенко В.Ф., 2011. – 144 с.
3. Гуревич Р.С. *Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, Л.С. Шевченко;*

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

за ред. Гуревича Р. С. – Вінниця: ТОВ фірма “Планер”, 2012. – 348 с.

4. Капелюшна Т. Аналіз змісту шкільного навчання англійської мови в умовах інтернаціоналізації освітнього простору // *Порівняльно-педагогічні студії* № 4(22), 2014. – С. 129–135.

5. Комп'ютерні технології в освіті: навч. посібн. / Ю. С. Жарких, С. В. Лисоченко, Б. Б. Сусь, О. В. Третяк. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2012. – 239 с.

6. Майєр Н.В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: монографія. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – 482 с.

7. Морська Л.І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2008. – 256 с.

8. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: [монографія] / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський, О. В. Шестопал; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2011. – 348 с.

9. Стрельніков В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельніков, І. Г. Бритченко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 309 с.

10. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бухайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В.Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка – Харків: “Міськдрук”, НТУ “ХПІ”, 2016. – 284 с.

11. Хомишак О. Методика застосування комп'ютерів у викладанні іноземних мов: методичні рекомендації до лабораторних занять/ Хомишак Оксана Богданівна. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. – 62 с.

12. Хомишак О.Б. Удосконалення процесу викладання практичного курсу англійської мови на основі “змішаної” методики // *Молодь і ринок*. – 2013. – № 7 (102). – С. 78 – 81.

REFERENCES

1. Andriev, O.O., Buhaichuk, K.L., Kalinenko, N.O., Kolhatin, O.H., Kukharenko, V.M. & Liulkun, N.A. et al (2013). *Pedahohichni aspekty vidkrytoho dystantsiynoho navchannia* [Pedagogical aspect of open distant teaching]. KhNADU, Kharkiv: “Miskdruk”, 212 p. [in Ukrainian].

2. Andronatii, P.I. & Kotiak, V.V. (2011). *Kompiuterni tekhnologii v osvitynikh*

vymirivanniakh: Navchalno-metodychnyi posibnyk [Computer technologies in educational measures]. Kirovohrad: Lysenko V.F., 144p. [in Ukrainian].

3. Hurevych, R.S., Kademiia, M. Yu. & Shevchenko, L. S. (2012). *Informatsiini tekhnologii navchannia: innovatsiyni pidkhd: navchalnyi posibnyk* [Information technologies in teaching: innovative approach]. Vinnytsia: TOV firma “Planer”, 348 p. [in Ukrainian].

4. Kapeliushna, T. (2014). *Analiz zmistu shkylnoho navchannia anhliiskoi movy v umovakh internatsionalizatsii osvithnoho prostoru* [Content analysis of English language school teaching in the educational sphere internationalization]. *Comparative Pedagogical Studies*. No. 4(22), pp. 129–135. [in Ukrainian].

5. Zharkikh, Yu. S., Lysochenko, S. V., Sus, B. B. & Tretiak, O. V. (2012). *Kompiuterni tekhnologii v osviti* [Computer technologies in education]. Kyiv: “Kyivskiy universytet”, 239 p. [in Ukrainian].

6. Maier, N.V. (2015). *Formuvannia metodychnoi kompetentnosti u maibutnikh vykladachiv frantsuzkoi movy: teoriia i praktyka* [Future French teachers methodological competence formation]. Kyiv: KNLU Publ., 482 p. [in Ukrainian].

7. Morska, L.I. (2008). *Informatsiini tekhnologii u navchanni inozemnykh mov* [Information technologies in foreign languages teaching]. Ternopil: Aston, 256 p. [in Ukrainian].

8. Hurevych, R. S., Hordichuk, H. B., Konoshevskiy, L. L., Konoshevskiy, O. L. & Shestopal, O. V. (2011). *Osvitnie seredovyshche dlia pidhotovky maibutnikh pedahohiv zasobamy ICT* [Educational sphere for future pedagogues training with the aid of ICT]. Vinnytsia: FOP Rohalska I.O., 348 p. [in Ukrainian].

9. Strelnikov, V. Yu. & Britchenko, I. H. (2013). *Suchasni tekhnologii navchannia u vyshchii shkoli* [Modern technologies of teaching in higher educational institution]. Poltava: PUET, 309 p. [in Ukrainian].

10. Kukharenko, V.M., Berzenska, S.M., Buhaichuk, K.L., Oliinyk, N.Iu., Oliinyk, T.O. & Rybalko, O.V. et al (2016). *Teoriia ta praktyka zmishanoho navchannia* [Theory and Practice of Blended learning]. Kharkiv: “Miskdruk”, NTU “KhPI”, 284 p. [in Ukrainian].

11. Khomyshak, O. (2017). *Metodyka zastosuvannia kompiuteriv u vykladanni inozemnykh mov* [Methods of using computers in foreign language teaching]. Drohobych, 62 p. [in Ukrainian].

12. Khomyshak, O.B. (2013). *Udoskonalennia protsesu vykladannia praktychnoho kursu anhliiskoi movy na osnovi “zmishanoi” metodyky* [Improvement of English practical course teaching with the aid of blended method]. *Youth and Market*. No. 7 (102), pp. 78–81. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.01.2018